

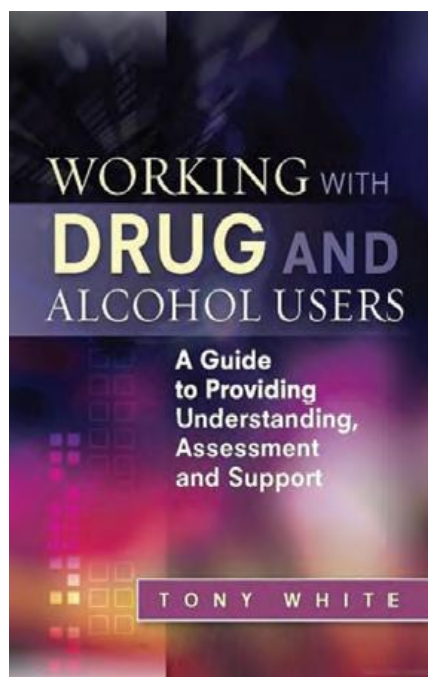
Jarosław JAGIEŁA

[rec.] T. White, *Working with Drug and Alcohol Users*, Jessica Kingsley Publishers, London 2012, ss. 223

Problem alkoholizmu od początku przykuwał uwagę Erica Berne'a. Dowodnie świadczy o tym choćby fakt omówienia przez niego jako pierwszej gry transakcyjnej właśnie tej pod nazwą „Alkoholik” w fundamentalnym opracowaniu *W co grają ludzie?*

Pisze tam: „Transakcyjnym celem picia oprócz przyjemności, jaką sprawia ono pijącemu, jest stworzenie sytuacji, w której Dziecko może być poważnie złajane nie tylko przez wewnętrznego Rodzica, lecz także przez wszystkie osoby z otoczenia pełniące funkcję Rodzica i na tyle zainteresowane, by wyświadczyć tę przysługę” (E. Berne, 1987, s. 68–77).

Z kolei w książce *Dzień dobry... i co dalej?* powraca do wspomnianego rodzaju gry, stwierdzając: „Grający w «Alkoholika» z chęcią spędzi całe lata, zastanawiając się, dlaczego pije i z żalem opowiadając, jak podupada na zdrowiu, pod warunkiem że w tym samym czasie będzie mógł nadal pić. Groźba, że zrujnuje swoje zdrowie, jest środkiem najbardziej naiwnym i najmniej skutecznym, gdyż alkoholik właśnie to – zgodnie ze swoim skryptowym nakazem «Zabij się!» – usiłuje zrobić” (E. Berne, 2008, s. 222). Problem narkomanii też nie był obcy twórcy AT. Dostrzegął ją choćby w kontekście przyzwolenia osoby uzależnionej

narkotykowo na separację od matki (tamże, s. 222). Kontynuatorzy teorii Berne'a nie stronili również od tych tematów. Z bardziej znanych autorów można wymienić jeszcze Steinera (C.M. Steiner, 1968, s. 6–16), a także Selavana (A. Selavan, 1976a, s. 265–288; 1976b, s. 416–418; 1990, s. 135–136), czy w kontekście współwystępujących z alkoholizmem zaburzeń osobowości artykuły pisane przez Harmon (M. Harmon, 1991, s. 31–35), warto też wspomnieć o pracy dotyczącej znaczenia i reguł dobrego kontraktu terapeutycznego w terapii alkoholowej, opisanych przez Vanwysberghe'a (J. Vanwysberghe, 1998, s. 127–131).

Natomiast używanie i nadużywanie narkotyków pojawia się u takich analityków transakcji, jak np. Robert J. Craig czy Ronald E. Olson, którzy zaprezentowali ciekawe wyniki swoich badań osób uzależnionych z zastosowaniem testu ACL (R.J. Craig, R.E. Olson, 1988, s. 68–71), oraz Thomas Ohlsson, który z kolei analizował rezultaty psychoterapii z zastosowaniem AT tej właśnie specyficznej grupy pacjentów (T. Ohlsson, 2002, s. 153–177).

Książkę Tony'ego White'a można zatem potraktować jako kolejną pozycję poświęconą uzależnieniom od środków psychoaktywnych widzianym z perspektywy analizy transakcyjnej. Autor prowadzi prywatną praktykę terapeutyczną w zachodniej Australii. Jest również nauczycielem i supervizorem psychoterapii z zastosowaniem AT. Prezentowane opracowanie jest efektem jego ponad trzydziestoletnich doświadczeń z klientami nadużywającymi zarówno alkoholu, jak i różnego rodzaju narkotyków.

Pierwszy rozdział zawiera skrótowy opis niektórych teorii nadużywania substancji psychoaktywnych. Autor konstatuje, że ludzie sięgają po alkohol i narkotyki z różnych powodów. Przyczyny klasyfikuje jako: „eksperymentalne, zbuntowane, rekreacyjne, sytuacyjne, objawowe i podtrzymujące”. Uważa, że powyższe typy nie wykluczają się wzajemnie i zakresowo czasem nakładają się na siebie w niepowtarzalne konstelacje. Terapeuta musi jednak mieć świadomość tych odmienności oraz umieć dostosować strategię terapeutyczną do poszczególnych przyczyn. Wśród pacjentów można dostrzec ambiwalentne postawy wobec nałogu. Z jednej strony niepokój wzbudzają w nich skutki nadużywania tych substancji, chcą z tym zerwać lub ograniczyć ich zażywanie, z drugiej jednak strony chcą utrzymać z nimi kontakt na niezmiennych zasadach. White nie zauważa jednak tej dwuznaczności u osób cierpiących na silne zespoły lękowe czy też depresję. Poświęca ważną część książki zjawisku, które określa jako „zależność zastępcza”. Jest to sytuacja, gdy nałogowe alkoholizowanie się i przyjmowanie narkotyków zostaje zastąpione uzależnieniem od terapeuty lub samej terapii. Bez wątplenia dostrzegalny jest tu komponent symbiotyczny. W tym miejscu autor cytuje Berne'a i jego przeświadczenie o ukrytych motywacjach narkomana, wyrażających się w pozwoleniu na opuszczenie swoich matek i dążeniu do autonomii, o czym była już mowa wcześniej. Terapia wkracza niejako w ten układ, a sam terapeuta powinien być świadomy istniejących w takim mo-

mencie zależności. Analiza transakcyjna ujawnia swoją użyteczność zarówno na etapie wstępnym, jak i w fazie dokonujących się zmian i kończenia terapii. Autor potwierdza zasadność dobrze prowadzonej wstępnej rozmowy motywacyjnej, która jednak w jego wydaniu wykracza poza tradycyjną i konwencjonalną technikę, znaną głównie w terapii poznawczej. Nazywa ją „motywacyjną techniką wywiadu empirycznego”. Zadanie terapeuty polega na uwzględnieniu w jej prowadzeniu aspektu emocjonalnego oraz faktu rozdarcia klienta między tendencją do porzucenia nałogu a chęcią utrzymania z nim kontaktu lub, co najwyżej, jego ograniczenia. Każdy praktykujący terapeuta uzależnień dobrze wie, jak istotną kwestią są tzw. nawroty. Autor poświęca temu zagadnieniu cały rozdział. Preferuje jednak – i słusznie, gdyż oddaje to lepiej dynamikę dokonujących się zmian – termin „proces nawrotu”, zamiast tradycyjnego określenia „zagadnienie nawrotu”. Dostrzega w tym kontekście mogące ujawniać się burzliwe problemy w momencie kończenia procesu terapeutycznego.

Na szczególną uwagę w perspektywie edukacyjnej analizy transakcyjnej zasługuje ostatni z rozdziałów, poświęcony nastoletnim narkomanom. Wyodrębnienie tej części książki ma służyć podkreśleniu specyficznych potrzeb wskazanej grupy pacjentów, ich odmienności od osób dorosłych, których motywacje leczenia, problemy życiowe i możliwość uzyskiwania satysfakcjonujących rezultatów terapii mogą być inne.

Kończąc, warto zaznaczyć, iż książka jest napisana w sposób bardzo przystępny, co zwłaszcza dla czytelnika nieposiadającego dogłębnej wiedzy z zakresu AT stanowi ogromny walor. Opracowanie wzbogacają liczne przykłady kliniczne, które dobrze ilustrują możliwość zastosowań analizy transakcyjnej w tego rodzaju leczeniu. Książkę warto rekomendować wydawnictwom zajmującym się popularyzacją wiedzy psychologicznej. Znajdzie ona z całą pewnością chętnych nabywców zarówno wśród terapeutów uzależnień, jak i wśród szerokiego grona psychologów, pedagogów czy wychowawców placówek resocjalizacyjnych. Warto zatem ją przetłumaczyć i w nieodległej perspektywie czasowej wydać.

Bibliografia

- Berne E. (1987), *W co grają ludzie? Psychologia stosunków międzyludzkich*, PWN, Warszawa.
- Berne E. (2008), *Dzień dobry... i co dalej?*, Dom Wydawniczy REBIS, Poznań.
- Craig R.J., Olson R.E. (1988), *Changes in Functional Ego States Following Treatment for Drug Abuse*, „Transactional Analysis Journal”, nr 1, s. 68–71.
- Harmon M. (1991), *Personality Adaptations and Adults from Alcoholic Homes*, „Transactional Analysis Journal”, nr 1, s. 31–35.

- Ohlsson T. (2002), *Effects of Transactional Analysis Psychotherapy in Therapeutic Community Treatment of Drug Addicts*, „Transactional Analysis Journal”, nr 3, s. 153–177.
- Steiner C.M. (1968), *The Alcoholic Game*, „Transactional Analysis Bulletin”, nr 7, s. 6–16.
- Selavan A. (1976a), *Alcoholics Anonymous – „Rescuer” or Rescuer?*, „Transactional Analysis Journal”, nr 3, s. 265–288.
- Selavan A. (1976b), *Banal scripts in alcoholism*, „Transactional Analysis Journal”, nr 6, s. 416–418.
- Selavan A. (1990), *Berne’s Perspective on Alcoholism: An Addiction or a Game?*, „Transactional Analysis Journal”, nr 2, s. 135–136.
- Vanwynsberghe J. (1998), *Therapy with Alcoholic Clients: Guidelines for Good Contracts*, „Transactional Analysis Journal”, nr 2, s. 127–131.